

Sygeplejeetisk Råds holdningspapir om velfærdsteknologi

Indførelse og udvikling af sundhedsteknologi

På demensområdet har vi de seneste år brugt robotter i plejen, så som robotsæl, demensdukker og robotkatte. Disse velfærdsteknologiske redskaber blev introduceret på danske plejehjem tilbage i 2007, og i den forbindelse var der blandt fagprofessionelle og pårørende en del debat om de etiske dilemmaer, som opstår ved anvendelsen af disse redskaber. Sygeplejeetisk Råd forfattede et holdningspapir og rådets holdning var den gang, at tøjsæler og demensdukker kan være et fint supplement i plejen til mennesker med demens, men at robotterne ikke bør være en erstatning for en menneskelig relation. Nu er tiden kommet til at rådet igen ser på de sygeplejeetiske aspekter ved anvendelsen af velfærdsteknologi i plejen til demente borgere i Danmark.

Anvendelsen af sundhedsteknologi giver mange muligheder for at effektivisere og udvikle de pleje- og behandlingstilbud, som sundhedsvæsenet nu og i fremtiden vil kunne tilbyde borgere i Danmark. For eksempel er det på demensområdet muligt ved brug af sundhedsteknologiske hjælpemidler, også kaldet velfærdsteknologi, at give et menneske med demens oplevelsen af nærvær og omsorg, uden at dette kræver et egentligt samvær med et andet menneske. Det kan være problematisk, når teknologien i sig selv bliver styrende, og de professionelle ikke er opmærksomme på de sansebare sammenhænge, som teknologien og patienten indgår i – sammenhænge, som fra de professionelles side kræver erfaring, indsigt og det at blive fortrolig og kendt med brugen af teknologien. Det handler om at kunne anvende skønnet, danne sig et billede af patientens tilstand og vurdere, hvordan teknologien kan supplere nærvær og omsorg.

Sundhedsteknologi er af verdenssundhedsorganisationen WHO beskrevet som: "anvendelsen af apparater, medicin, vacciner, procedurer og systemer - med den tilknyttede viden og kompetence - med henblik på at løse et sundhedsproblem eller forbedre livskvalitet" (www.da.wikipedia.org).

Etiske perspektiver

Anvendelsen af sundhedsteknologi rejser en række etiske spørgsmål. Helt overordnet kan vi spørge: I hvilket omfang er omsorg og sundhedsteknologi forenelige? Er sundhedsteknologi udelukkende et effektivt, universelt standardiseringsinstrument, hvor den teknologiske udvikling kan styres gennem rationel planlægning og implementering, eller er sundhedsteknologi også til kontekstbestemt anvendelse, eksempelvis robotsælen PARO, hvor udformningen og betydningen af teknologi må bestemmes på grundlag af situerede behov og muligheder hos den enkelte patient?

Ser vi på brugen af robotsælen PARO som en generel etisk problemstilling og som et anvendt redskab i plejen af ældre, dukker der flere etiske perspektiver op, som må diskuteres i forhold til de vejledende sygeplejeetiske værdier og principper.

Brugen af robotsælen appellerer til mange følelser hos de mennesker, som bruger den. Det gælder både de fagprofessionelle, de demente og deres pårørende. Dens interaktive udtryk og lyde fremkalder behov hos den demente for at give den omsorg og kramme den. Med den som middel kan den demente finde en slags mening i sin hverdag på plejehjemmet. Den kan give ro og velvære hos den demente. Dette medfører nogle mere rolige rammer i plejeenheden og færre potentielle konflikter og fremmer dermed et godt arbejdsmiljø for personalet.

Blandt de pårørende er reaktionerne forskellige. Nogle opfatter det nedværdigende og krænkende, at deres ældre pårørende barnliggøres og "snydes" til at tro, at de har med et levende væsen at gøre. Oplever den pårørende på den anden side, at en mor eller far bliver rolig, finder trøst og slipper for sin angst og søgen, kan den pårørendes bekymring lette for en stund. Indstillingen hos den pårørende, som er sårbar, kan dog hurtigt vende til utryghed, hvis oplevelsen er, at en mor eller far overlades til sig selv og det teknologiske redskab.

Klarhed om mål

Før en robotsæl indføres som et teknologisk supplement i demensplejen, vil Sygeplejeetisk Råd anbefale, at plejepersonalet internt tager en faglig drøftelse af, på hvilken baggrund der investeres i en robotsæl. Hvad er det ønskede mål?

Det er vigtigt, at vi spørger os selv, om målet med brugen af en robotsæl eller demensdukke er at løfte kvaliteten af plejen, eller om det i yderste konsekvens er et middel til effektiviseringer, som kan kompromittere den menneskelige dimension i plejen af demente i Danmark. Det nytteetiske argument i en sådan prioritering kunne være, at flere demente borgere dermed ville kunne få del i demenspleje.

Robotsælen er dyr at anskaffe og kræver uddannelse og certificering af personalet. Den benyttes derfor oftest i særlige planlagte situationer og kræver, at sygeplejersken tager et fagligt ansvar, så sælen bruges professionelt med udgangspunkt i det faglige skøn, som inddrager etiske såvel som æstetiske overvejelser. Hvor og hvornår skal sælen bruges? Kan den bruges i det omfang, som investeringen fortjener, og har plejeenheden økonomi til at sælen repareres, når det er nødvendigt, så de demente ikke pludseligt må undvære det hjælpemiddel, som kan bibringe lindring og velvære?

Faglig refleksion og etiske værdier

I det fagprofessionelle perspektiv ligger både de faglige, de personlige og de etiske overvejelser. Den faglige refleksion forud for implementeringen af velfærdsteknologiske redskaber bør tage udgangspunkt i det faglige skøn af det enkelte individs situation og mulige opnåelse af velvære, men også tage udgangspunkt i hensynet til de øvrige beboere og til de pårørende. Beslutningen bør tages med baggrund i argumenter, som ser på helheden i den enkeltes og i de øvrige beboeres daglige liv på plejeenheden. Kan robotsælen, demensduken og robotkatten berolige og give trøst og lindring i en verden, der for den demente ofte virker uforståelig og angstprovokerende, kan det være det rigtige valg at inddrage disse redskaber som supplement til plejen.

De etiske værdier, som er grundlaget for at inddrage denne intervention, er at sygeplejersken har ansvar for at udøve omsorg for den enkelte, således at denne til trods for sin demenslidelse kan opleve velvære. Sygeplejersken bør, ud over de faglige begrundelser ved at vælge at bruge robotsæl, demensdukke eller robotkat, medtænke hensynet til borgens integritet (gennem kendskab til borgerens livshistorie og viden om den enkeltes mål og værdier i livet). Sygeplejersken er forpligtet til at sikre også i denne situation, at den enkeltes værdighed ikke krænkes, og at denne beskyttes mod for eksempel verbale ydmygelser fra omverdenen. Herved vises omhu for det sårbare liv, som et menneske med demens er.

De pårørende bør medinddrages gennem undervisning og vejledning, så de kan opnå forståelse og accept for den enkelte borgers/deres pårørendes glæde af, at plejen og den menneskelige kontakt i hverdagen suppleres med brugen af velfærdsteknologiske redskaber.